עין משפט נר מצוה

קמח א מיי' פ"י מהל' גירושין הלכה יב סמג עשין מח:
ב טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף כא:

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"ג], ב) שם, ג) כתובות עה., ד) [שם ע"ש], ה) [שם], ו) [שם לב:].

תורה אור השלם

ז. וְלֹא הִכּוּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי נִשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׂיאֵי הָעֵדָה בַּיְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלֹּנוּ כָל הָעֵדָה עַל הַנְּשִׂיאִים: יהושע ט יח

משום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי משום קלקולא אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה ואי לא לא מצי מקלקל לה איכא דאמרי אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן צריך שיאמר לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים הלכך צריך למימר לה הכי תניא כלישנא קמא ותניא כלישנא בתרא תניא כלישנא קמא א"ר מאיר [א]מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר שמא תלך ותנשא לאחר ונמצאו דברים בדאין ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא אפי' אם היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרין לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר תניא כלישנא בתרא [ב]אמר רבי אלעזר ברבי יוסי מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים לפיכך [א]אומרים לו אמור לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך: רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר: [ג]אמר רבי יהושע בן לוי מ"ט דר' יהודה דכתיב [ז]ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה ורבנן התם מי חלה שבועה עילוייהו כלל כיון דאמרו להו מארץ רחוקה באנו ולא באו לא חיילה שבועה עילוייהו כלל והאי דלא קטלינהו משום קדושת השם [ד]וכמה רבים רב נחמן אמר [ב] ג' ר' יצחק אמר עשרה רב נחמן אמר ג' ימים ב' רבים ג' רבי יצחק אמר עשרה דכתיב עדה: רבי מאיר אומר כל נדר שצריך וכו': תניא רבי אלעזר אומר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך במאי קמיפלגי [ה]ר"מ סבר אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ור"א סבר [ו]אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד: א"ר יוסי בר' יהודה מעשה בצידן וכו': מאי תנא דקתני מעשה חסורי מיחסרא והכי קתני בר"א כשנדרה היא אבל נדר איהו יחזיר ואמר רבי יוסי ברבי יהודה מעשה נמי בצידן באחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשיך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה מפני תיקון העולם מאי

משום נדר אני מוציאך. בההוא אסרו רבנן להחזיר ואי לא אמר מותר להחזיר: **קסבר.** רב נחמן: **טעמא.** דמתני' משום קלקולא שלא יקלקלנה על בעלה לאחר שתנשא לאחר ויאמר אילו הייתי יודע שהדברים בדאין או שהנדר יש לו הפרה אפילו היו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשך וכן אמרתי בשעת גירושין שמפני כך אני מוציאך וכשגרשתיך היה בדעתי להחזירך אם ימצאו דברים בדאים ונמצא גט בטל ובניה מן השני ממזרין לפיכך אומרים לו קודם גירושין הוי יודע שלא תחזירנה עולמית ושוב אינו נאמן לומר כן שכיון שידע שאסור לו להחזירה אפילו לא תנשא לאחר ולא חש להמתין ולבדוק אחר הדברים גילה בדעתו שלא היתה חביבה עליו: **ואי לא לא מצי מקלקל לה.** שהרי לא אמר שמוציאה משום שם רע וכיון דלא מצי לקלקלה משניסת לא אסרו לו להחזירה עד שלא ניסת: **וצריך שיאמר כו'.** תקנו חכמים למוציאה שיאמר לה כן ומיהו בין אמר בין לא אמר לא יחזיר: **קסבר טעמא.** דלא יחזיר משום קנס הוא שלא יהו בנות ישראל כו': **ונמצאו דברים בדאין.** של שם רע וה"ה לענין נדר להותר: **אומרים לו.** קודם גירושין וכיון דלא חש וגרשה תו לא מצי לקלקלה דגלי דעתיה דלא חביבה עליו כולי האי: **מ"ט דרבי יהודה.** דאמר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה: **ולא הכום.** בגבעונים כתיב: **נשבעו להם.** והוה להו לאתשולי אשבועתייהו אי לאו משום דהודר ברבים: **ורבנן.** דאמרי דיש לו הפרה: **התם.** לאו משום דאין לו הפרה הוא דאפילו הפרה לא צריך דמי חיילה שבועה עלייהו כלל הלא בטעות היתה: **משום קדושת השם.** שלא יאמרו העובדי כוכבים עברו על שבועתן: **ימים שנים רבים ג'.** גבי זבה דרשינן הכי בשילהי נדה: **עדה.** עשרה דכתיב גבי מרגלים (במדבר יד) לעדה הרעה יצאו יהושע וכלב: **אדם רוצה שתתבזה.** כלומר אינו מקפיד בכך הלכך צריך חקירת חכם מצי לקלקלה: **מאי תנא.** לעיל מיניה בנדרים שנדר הוא: **דקתני מעשה.** הלא אין אנו עסוקין אלא בנדרים שנדרה היא: **אבל נדר הוא.** שיגרשנה: **יחזיר.** אם ירצה דליכא למיחש לקלקולא: מאי

אי אמר לה הכי מצי מקלקל לה. נראה דחששא זו אינה כי אם לעז בעלמא ולא שיהיה ממש גט בטל ובניה ממזרים דהא לא אמר ע"מ דאע"ג דבכמה דוכתי מהני גילוי דעת כמו שטר מברחת דהאשה שנפלו (כתובות דף עט.) וזכין ולא אילטריכו ליה זוזי דפרק אלמנה ניזונת (שם דף צז.) הכא ליכא למימר הכי מדבעי לר"מ תנאי כפול לכך נראה דלא אתי אלא ללעז בעלמא שיוציא עליה לעז כדי להחזירה אע"ג דכבר נישאת לאחר שריא ליה דזנות דשוגג הוא לכך אמרו חכמים דלא יחזיר דהשתא שוב לא יוציא לעז ורש"י פי' דאפילו יאמר אילו הייתי יודע כו' אינו נאמן דכיון דיודע שאסור להחזירה ולא חש להמתין ולבדוק אחר הדברים גילה בדעתו שלא היתה חביבה עליו ולר"מ דבעי תנאי כפול כי לא כפליה למילתיה אפילו לעז ליכא והא דקאמר ר"מ כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר היינו בדכפליה למילתיה ולא כפליה לתנאיה דאי כפליה לתנאיה אין מועיל מה שלא יחזיר דלעולם איכא קלקולא: **שלא יהו בנות ישראל פרוצות כו'.** הני תרי לישני דרב יוסף איכא דת"ק פליגי דלישנא קמא סבר כיון דקתני במתניתין נמי משום שם רע והתם אין שייך פריצות דמה לה לעשות אם מוציאין ש"ר עליה אלא טעמא משום קלקולא הוא ולישנא בתרא סבר דבמוציא ש"ר לא מצי מקלקל לה דכיון דמשום ש"ר מגרשה דעתו בכל ענין לגרשה אפי' יהא בטל וכן בנדרים דמסתברא לחד טעמא הוי בתרווייהו והשתא אתי שפיר דמייתי תניא כלישנא קמא מדר"מ את"ק דלא מייתי אלא דשייך במוציא ש"ר משום קלקולא והוא הדין לת"ק וא"ת ללישנא בתרא דרב יוסף דטעמא משום פריצותא מנא לן דפליגי רבנן עליה דר' יהודה וסברי דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה דקאמר ורבנן מי חיילא כו' וי"ל דהך סוגיא אתיא כלישנא קמא דטעמייהו משום קלקול א"נ הא דקאמר ורבנן היינו ר"מ ור"א דאמרי לא אסרו צריך כו' דקסברי טעמא משום קלקולא ואפילו בהודר ברבים קאמר דלא אסרו אלא מפני שאינו צריך דאי ברבים אסור משום פריצותא הו"ל למיסר לא ידעו בו רבים אטו מפני דידעו בו רבים ולא מפני שאין צריך: **כיון דאמרו מארץ רחוקה וכו'.** וא"ת בלא"ה מי חיילא שבועה והא הוי נשבע לבטל את המצוה דכתיב (דברים כ) לא תחיה כל נשמה ואע"ג דאמרי' בירושלמי דשביעית פרק ששי אמר רבי שמואל בר נחמני שלש פרוזדוגמאות שלח יהושע לארץ ישראל עד שלא יכנסו לארץ מי שהוא רוצה לפנות יפנה להשלים ישלים לעשות מלחמה יעשה מלחמה גרגשי פינה והלך לאפריקא גבעונים השלימו שנא' (יהושע י) וכי השלימו יושבי גבעון את ישראל שלשים ואחד מלכים עשו מלחמה ונפלו היינו קודם שעברו את הירדן כדקאמר עד שלא יכנסו לארץ אבל משנכנסו משמע שלא היו יכולין להשלים ולכך הוצרכו להערים ולומר מארץ רחוקה באנו וי"ל דעל כרחך באין רוצים להשלים כתיב לא תחיה כל נשמה כדמוכחי קראי (דברים כ) וקראת אליה לשלום וגו' ואם לא תשלים עמך וגו' רק מערי העמים וגו' לא תחיה כל נשמה וא"ת מ"ט דרבי יהודה הא ודאי שבועה בטעות הואי ועוד לר' יהודה איך הניחום בארץ הכתיב (שמות כג) לא ישבו בארצך וגו' והוה ליה נשבע לבטל את המצוה וע"כ משום חילול השם הוא כדאמרי רבנן וי"ל דקסבר ר' יהודה דאי איתא דיש לו הפרה לא היה בדבר חילול השם וא"ת בלא חילול השם נמי אין יכולין להורגן כיון דבאין להתגייר כדאמרינן לעיל (דף מה.) לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי יכול בעובד כוכבים שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים כו' ואמרינן נמי בפרק אלו נאמרין (סוטה דף לה:) וכתבו להן מלמטה למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות וגו' הא למדת שאם חוזרין בתשובה שמקבלין אותן וההוא קרא בז' אומות כתיב וי"ל דאי לאו חילול השם נהי שלא היו יכולין להרגן היו יכולין לגרשן מעריהם ועוד דבאותה שעה לא באו להתגייר כי אם אמרי כן: **רב נחמן בר יצחק אמר שלשה.** נראה דעל דעת רבים לא בעי אלא שנים דבפרק שבועת הדיינין (שבועות דף לט.) כשאמר להם משה לישראל הוו יודעים שלא על דעתכם אני משביע

תוספות רי"ד

שאמר לה משום ש"ר אני מוציאך משום נדר אני מוציאך קסבר טעמא מאי משום קלקולא אם אמר לה הכי מצי מקלקל לה ואי לא לא פי' אמר לה בעת הגירושין משום ש"ר אני מוציאך כבר גילה דעתו שאינו מגרשה אלא בעבור הלעז שיצא עליה ואילולי הלעז לא היה מגרשה ועצב הוא בגירושי' וכל מה שעושה אינו עושה אלא בעבור הלעז ואם יתברר לו היום ומחר שהיה שקר עתיד הוא להחזירה הלכך אע"פ שנותן לה גט סתם בלי שום תנאי שבעולם אנן סהדי שכל לבו אינו אלא שאם ימצא הלעז שקר שלא יהא גט ואף ע"פ שלא פירש בתר דעתיה אזלי' שאין הגט גומר אלא כפי מחשבת לבו ואילו היה מתנה עמה בפירוש הרי זה גיטך ע"מ שהשם רע הוא אמת בודאי כי האשה לא היתה נישאת עד שהיה מתברר אם היה אמת ככל תנאי' דעלמא שהבעל מתנה בגט ואין האשה נישאת עד שיתקיים התנאי שהתנה בעלה עמה אלא מפני שנתנו לה סתם בלי תנאי אנו חוששין שמא תלך האשה ותנשא בגט זה ואחר שיתברר שהש"ר אינו שם רע נמצא שהיה גט בטל ובניה ממזרים ואע"פ שאין הבעל טוען שאינו כאן או שמת אחר שהולידה הבנים אנו טוענים כך וזה [א] שכתוב ויאמר אילו הייתי יודע וכו' לאו דוקא שיאמר הבעל אלא יכול לומר כך וכיון שיכול לומר כך אע"פ שלא אמר אנו אומרים כך דס"ל לרבנן אע"פ שהגט בסתם הוא נותנו לה ואינו מטיל בו שום תנאי. כיון שגילה דעתו שמשום שם רע הוא מוציאה אנן סהדי שאם ימצא ש"ר שאינו ש"ר אין רצונו שיהא גט ואע"פ שלא פירש דבר זה בפיו כך הוא כאילו פירש והתנה בפיו דבתר מחשבת לבו אזלי' וכך הוא שוה גילוי דעתו כתנאי גמור ואנו חוששין שמא תנשא האשה בגט זה בעבור שנתנו לה סתם ונמצא הלעז שקר ונמצא הגט בטל הלכך אומרים לו הוי יודע שאתה מגרשה בעבור ש"ר ולעולם היא אסורה לך ואפילו אם ימצא הלעז שקר כדי לשבר ולבטל מחשבתו שחושב בלבו שאם ימצא שקר אחזירנה ואז ימלך ולא יתן לה הגט ואם יתנהו לה בודאי כי גמר ומגרשה בכל לב ואין בלבו עוד להחזירה אפי' אם ימצא שקר שהרי כך הודענו לו וע"ד כן נתנו לה ושוב אינו יכול לטעון עליה כלום ודוקא כשא"ל משום ש"ר אני מגרשך אז אנו הולכים אחר מחשבת לבו מפני שהוא גילה מחשבתו בפירוש אבל אם לא אמר שום דבר בעת הגירושין אע"פ שידענו שהיתה ביניהם קטטה בעבור הלעז שיצא עליה כיון שנתן לה גיטה בסתם ולא אמר לה דבר בודאי דגמר ויהיב בכל לב ולא אמרי' שמא מחשבתו לא היתה אלא ע"ד שהלעז הוא אמת שכיון שלא גילה מחשבתו בעת הגירושין לכולי האי לא חיישינן. ואי קשה היכי אמרינן דמשום גלויי דעתא בלא תנאי מפורש מצי לבטולי גיטא והא קי"ל כאביי דאמר גילוי דעתא בגיטא לאו מילתא היא

תוספות רי"ד (המשך)

ה"מ בדאיתי הכי מעיקרא ובתר הכי בעי לבטולי ע"י גילוי דעתא כדאמרי' לעיל גבי גידול בר ריואי דשדר לה גיטא לדביתהו ובתר הכי אמר לשליח ברוך הטוב והמטיב וכל מה דשקלי' וטרי' התם הכי הוא דמעיקרא יהיב גיטא בדעת ברורה ובתר הכי מגלה בדעתיה דבעי לבטולי התם אמרינן דגלויי דעתא בגיטא לאו מילתא היא ולא בטיל אבל הכא דמעיקרא מכי יהביה ניהליה גלי אדעתיה דע"מ כן יהביה ניהליה משום ש"ר או משום נדר אפילו אביי מודה דמילתא הוי ומצי למיטען היום ומחר דהכי הות דעתא ולבטולי גיטא ובהא פליגי רבנן ור' יהודה דבעי' למימר לקמן דלא חייש לקלקולא דרבנן דחיישי לקלקולא משום דסברי אע"פ שהגט נתן בסתם בתר גילוי דעתו אזלי' אך שוה מחשבת לבו כתנאי גמור שמתנה בפיו ור' יהודה לא חייש לקלקולא דקסבר כיון שהגט ניתן לה בסתם ולא פירש לה שאם ימצא הלעז שקר שלא יהא גט הרי הוא גט גמור ואע"פ שהיה הלעז שקר ואינו יכול לומר שלא גמרתי בלבי ליתן אלא ע"ד שהיה הלעז אמת שדברים שבלב אין דברים והיה לו לפרש בפיו וכיון שלא פירש בפיו לצמיתות נתנו לה בלי שום תנאי ומחשבת לבו לא חשיבא תנאי. א"ר אמר רב יוסף אמר רב נחמן וצריך שיאמר לה משום נדר אני מוציאך משום ש"ר אני מוציאך קסבר טעמא מאי לא יחזיר משום קנסא שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים והילכך צ"ל לה כי האי לישנא כדי שתתסרנה כל הנשים תניא כלישנא קמא תניא כלישנא בתרא תניא כלישנא קמא א"ר מאיר מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום ש"ר לא יחזיר משום נדר לא יחזיר שמא תלך ותנשא לאחר ונמצאו דברים בדאים ויאמר אילו הייתי יודע שכך אפילו היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה. תניא כלישנא בתרא א"ר אלעזר בר יוסי מפני מה אמרו המוציא אשתו משום ש"ר לא יחזיר משום נדר לא יחזיר שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים לפיכך אומר לה הוי יודעת שמשום ש"ר אני מוציאך ר' יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר פי' ר' יהודה לא חייש לקלקולא כדאמרן וקסבר טעמא משום קנסא הוא הלכך אם נדרה ברבים שהוא נדר חמור שאין לו הפרה קנסי' לה אבל אם לא ידעו בו רבים שיש לו הפרה לא קנסי' לה אמר ריב"ל מ"ט דר' יהודה דאמר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה דכתיב (בגבעונים כתיב) ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה וגו' והוה להו לאתשולי אשבועתייהו אי לא משום שנדרו ברבים ורבנן התם מי חיילא שבועה עלייהו כלל ולאו משום דאין לו הפרה הוא דאפילו הפרה לא צריך דלא חיילא שבועה עלייהו כלל דהלא בטעות היתה (הכא) כיון דאמרו מארץ רחוקה באנו ולא באו לא חלה שבועה עלייהו כלל והאי דלא קטלינהו משום קידוש השם שלא יאמרו הגוים עברו על שבועתם: וכמה רבים רב נחמן אמר ג' ר' יצחק אומר י' רב נחמן אמר ג' ימים שנים רבים ג' ר' יצחק אמר עשרה דכתיב עדה. ר' מאיר אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר. פי' ר' מאיר סבר טעמא משום קלקולא הוא הלכך נדר שאין הבעל יכול להפר וצריך

א) נראה דל"ל וזה דתני בברייתא ויאמר כו'.